

v avtorjevi lastni založbi, se moramo vprašati, če sta trud in denar za „Kroniko“ smotrno in najbolj koristno uporabljena. Mislim, da bi bila prej dolžnost mesta Ljubljane, da izdaja knjige, kakršna je Trnovska župnija — če jih že izdaja. Marljivi pisec ima menda že pripravljen za tisk sličen opis šentpetrske župnije, svoje rojstne fare. Bilo bi prav, če bi mu ljubljanska občina omogočila, da knjiga kar najprej zagleda beli dan, in to res dostojno opremljena in ilustrirana. Knjige, kakršno je to Vrhovnikovo, s toplino in pravim domoljubjem pisano delo, so najboljša praktična šola domovinske ljubezni brez fraz in puhle patriotske omlednosti. Ne bi bilo napak, če bi v tem omahujočem času ljubljanska mestna gosposka delila vsako leto najboljšim šolarjem kot premije take knjige, da bi s tem svojim bodočim občanom že v mladih letih vcepila zanimanje za usodo rodnega mesta in zbujala v njih spoštovanje do del prednikov. Iz tega se pa rodi pravo domoljubje.

K. Dobida.

GLOSE

PREŠERNOVA „PRVA LJUBEZEN“: Namignil sem (LZ 1934), da ni posebno težko dokazati, kako se motijo tisti, ki trdijo, da mora ta elegija iz 1831 veljati Primčevi Juliji in nobeni drugi Eve hčeri.

O pesnitvi, ki je šla 26. decembra 1831 z gradivom za 3. bukvice Čbelice v cenzuro brez posebnega naslova in pod geslom iz Properca, a šele 1846 v Poezijah dobila naslov „Prva ljubezen“, je menil že Levstik 1863, da pesnik „v njej govori o Juliji“ (ZD V, 286). Korš je pisal sicer 1901, da se pesem po času — stavil jo je v 1832 — ne nanaša na Julijo (LVI), toda nekaj let pozneje so se v zvezi z ugotovitvijo, da pripada pesem drugi polovici 1831, pojavile čudne trditve, kakor: da naslov eligijin „ti sam napoveduje — neki dogodek nov, naglasuje ti neki kontrast s poprejšnjo dotedanjo dobo“ (dr. Žigon, ČZN 1906, 157); da „velja brez dvojbe že — Juliji“ (tam 156); „da je tisto leto, ko je pesem nastala (torej 1831), v poetovi duši bila — prva ljubezen, namreč ne prva sploh (imel je poet vsaj graško nemškuto poprej!), a pač pa prva — do Julije“ (tam 165); da „o ‚Prvi ljubezni‘ vemo, da je nastala prav v začetku Julijine dobe“ (tam 182); da „leta 1831, znabiti da res okoli opevane velike noči, vsekakor pa ne prej ko leta 1831 in tudi ne pozneje, mu vstane v potrti duši nenadoma nov up — na okó, iz daljave v daljavo: ob srečanju se šestnajstletnim otrokom, Julijo“ (dr. Žigon, Francè Prešeren XLIX; slično kakor Žigon 1906 tudi: Grafenauer, Zgodovina novejšega slovenskega slovstva I, 88, 89; Puntar: Čas XIII, 172, „Dante“ 1921, 112, 118, 120).

Moj prvi dokaz proti pravilnosti teh izvajanj je v podatkih Prve ljubezni o začetku te ljubezni: „Že miru srčnemu nevarne léta, mladosti léta so slovo jemale“. Ali niso sorodne besede že v prvih Prešernovih stancah, v elegiji Slovo od mladosti? Tam, torej 1829 je pesnik tožil: „Mladosti leta kmalo ste minule!“ Ko se je bližal izpolnjenemu 29. letu, to je 3. decembru 1829, je torej že sodil, da so mu „mladosti leta minula“! V zvezi s Slovesom od mladosti bi prišli z doslovno razlago stavka o „mladosti letih, ki so slovo jemale“ v leto 1828 ali 1829. Če pritegnemo sem še leto 1830, smo Slovo od mladosti iz 1829, v katerem so „mladosti leta“ že „minule“, že nekoliko desavuirali... A kdo bo zagovarjal domnevo, da bi se bil zaljubil Prešeren v Julijo že 1829. ali 1830. leta, torej 4 ali 3 leta pred zasnutkom Sonetnega venca?!

Moj drugi dokaz proti pravilnosti Žigonovih izvajanj o adresatki Prve ljubezni je v omenitvi prejšnjih pesmi o nesrečni ljubezni. Takole popisuje pesnik v Prvi ljubezni svojo „neusmiljeno devico“: „Ne omeče je lica obledene, ne pesem žalostnih glasovi mili, in ne oči od spanja zapuščene.“ „Pesem žalostnih glasovi mili“?! Kateri „žalostni glasovi“?! Niti prešernoslovec, ki se je doslej za prisojanje Prešernovih pesmi Primčevi Juliji največ potil, ji jih izmed pesmi, ki so nastale pred Prvo ljubeznijo ali istodobno z njo, ni prisodil več kakor samega samcatega Dohtarja. A Dohtar vendar ne vznemirja z „žalostnimi glasovi“, ampak pomežikuje v radostnem pričakovanju. Pač pa je mnogo „žalostnih glasov milih“ v tistih petih Prešernovih sonetih, glede katerih smo vsi mnenja, da ne veljajo Juliji, ampak neki drugi deklici: „Očetov naših“ govori o „neusmiljeni devici“ in svoje „ljubezni nesreči“; „Vrh sonca“ pripoveduje, da je pesnik „pričo nje... slep za vse device“; „Tak kakor“ naglaša, da le pod svitom njenih oči „nebo se koj zvedri krog moje barke“; sonet „Kupido“ psuje boga ljubezni in njegovo lepo starko-Venero, ker mu nista še naklonila nobene ljubezni.

A če govori Prva ljubezen o isti „neusmiljeni devici“ kakor Ljubeznjeni sonetje, potem more prav tako malo veljati Juliji kakor sonetje iz 1830!

Prva ljubezen torej ni začetek nove ljubezni, ampak obračun s staro ljubeznijo, ki ji veljajo že Ljubeznjeni sonetje iz 1830. Bilo bi povsem proti Prešernovemu slogu, če bi govoril v pesmih o začetku nove ljubezni takoj, čim jo je začutil: to dela po dobršnem času muk, dasi vedno v dobi, ko plamen še gori in je bolečina še občutna!

Nobene nujnosti torej ni, da bi zaradi Prve ljubezni zavrgli naravno razlago soneta „Je od vesel'ga časa“! Pač pa je med elegijo in sonetom več sličnega: tam približno datiranje ljubezni do neusmiljene ljubljanske device, tu točno datiranje naslednje ljubezni; tam obračunavanje z nesrečno ljubeznijo, ki je že dlje časa trajala in dozorila tudi več pesmi, tu isto; tam poziv na Petrarkov sonet „Era 'l giorno“, tu brez poziva slično datiranje kakor v istem Petrarkovem sonetu. A v intenziteti čustva je med obema pesnitvama precejšnja razlika. V Prvi ljubezni nas preseneča isti konvencionalni trubadurski aparat kakor v 3. gazeli in v Strunah: „lica obledene“, „oči od spanja zapuščene“, „solze“, življenje brez „veselja“ in „miru“, „obup“, „pesem žalostnih glasovi mili“, medtem ko je sonet moško ugotavljajoč. Prvo ljubezen more pesnik zaključiti z opominom, ki je skoraj humorističen, sonet se konča z golim priznanjem nemoči proti demonu ljubezni. Vse to je razložljivo, če gre za dve različni ženski, izmed katerih je druga vzbudila v Prešernu močnejše čustvo od prve.

Naslov „Prva ljubezen“ iz 1846 nima z resničnim pesnikovim doživljanjem nič opraviti, ker dekle, ki mu eligija „velja“, ni bilo niti časovno prva niti najsilnejša Prešernova ljubezen.

Fr. Kidrič.

GLOSA BREZ OPOMB ali kratka zgodovina sodobne slovenske literature, kakor jo je podal katoliški poet Jože Pogačnik: „Vse to je bilo v času, ko je veljala literatura za najvišje na svetu, ko se dijaštva še ni oklenil sport in samo sport, v času ko je slovenski ekspresionizem doživljal *majsko pomlad* (!) — saj je cvetel tudi iz Meškovich tal — ko se je Podbevšek izbobnal, Pregelj *lezel* (!) v višine, Lovrenčič postavljaj pesmi kakor *težke kvadre* (!), ko je Jože Piber vodil dijaško društvo Razor in *postajal* (!) poet, Tone Vodnik začenal s pre-

sunljivimi (!) verzi (Spomladi kakor v daljavi je vse — pesem piščali, „Kako me gane violine plač“) in je Aljoša Tomazin *pel o nageljnih* (!), bogoslovec hribovec Okorn pa *o sv. Tarziciju* ... (!) In Meškov od vsega početka opiljeni, mehki jezik je vplival na tedanji rod z nič manjšo silo kakor videc Ivan Canker, ki smo ga prav leta osemnajstega spremili v grob in so mu prvi domači zrakoplovi metal venec na krsto (!).“ (Mladika, 1934, str. 418/419.)

OBZORNIK

Firdûsijeva tisočletnica. Z velikimi svečanostmi so Perzijci slavili v začetku novembra tisočletnico rojstva svojega najpomembnejšega pesnika, ki so jo združili s kongresom iranskih učenjakov. Udeležili so se je tudi številni orientalisti iz drugih držav.

Abu 'l Kâssim Mannsûr Firdûsi je živel v slavni dobi svoje perzijske domovine. Tedaj, proti koncu desetega stoletja, se je začela narodna zavest Perzijcev, ki so jih Arabci zatirali, počasi prebujati v političnem in literarnem preporodu. Ta preporod jim je prinesel dvoje: narodno dinastijo, ki ni bila odvisna od bagdadskega kalifov, in pomembne književne proizvode. Prvi in najbolj vzvišen spomenik te književnosti je junaški ep „Šâhnâme“ (Knjiga kraljev). Pesnik Firdûsi je s tem delom daleč prekosil vsa podobna dela tiste dobe.

Firdûsijevo rojstno leto prav za prav ni natanko znano. Zgodovinarji navajajo različne letnice med letom 990. in 940. Toda to ni važno. Ime Firdûsi pomeni „paradiški“ in ga je dobil baje zato, ker je izpremenil dvor sultana v Ghasniju s svojimi pesmimi v raj. Njegov ep „Šâhnâme“ je prepesnjena perzijska zgodovina od ustvarjenja sveta do propada dinastije Sasanidov. Ima 60.000 dvojnih enajstzložnih verzov. Kako je ta pesnitev nastala, pripoveduje uvod v eni njenih poznejših izdaj iz 15. stoletja. V prvih letih vlade poslednjega Sasanida Jesdegerda III. (632 do 651) je neznan avtor napisal obsežno zgodovino v partskem jeziku, ki se je imenovala „Khudainâme“ (ta beseda pomeni prav tako „knjigo kraljev“). Knjiga je bila zelo razširjena in prevedena tudi v arab-

ski jezik. Sultani iz Korâsana so dali pobudo za njeno prepesnitev, ki se je lotil pesnik Dakiki, Firdûsi pa jo je predelal, iztrebil vse arabske besede in jo dokončal.

Noben narod nima pesnitve, ki bi popisovala njegovo zgodovino s tako literarno dovršenostjo. Toda Firdûsi je želel z njo le malo hvale. Sultan Mahmud iz Ghasnija je ostal ob njej hladan. Zato se mu je Firdûsi maščeval z ostro satiro in moral oditi v pregnanstvo. Vendar pa se je s sultanom menda v starosti sprijaznil in umrl je v svojem rojstnem kraju Tusu okoli leta 1020. Zapustil ni nobenega potomca. Edini sin mu je umrl že v zgodnji mladosti in prelepa elegija, ki jo je napravil ob njegovi smrti, se nam je ohranila.

Razen epa „Šâhnâme“ je napisal še ep „Jusuf in Sulejka“, ki je prepesnitev sveto-pisemske zgodbe o Jožefu in Putifarjevi ženi in ima 10.000 dvojnih verzov. O pristnosti tega dela so dolgo dvomili in ga pripisovali nekemu poznejšemu pesniku. Šele v preteklem stoletju so zanesljivo ugotovili, da je res njegovo.

Rokopisov epa „Šâhnâme“ poznamo precej in nekateri so po svoji vnanjosti prave umetnine, okrašene z miniaturnimi. Vendar pa so vsi šele iz poznejših časov.

Seveda „Šâhnâme“ tudi drugim narodom ni ostal neznan. Že v dvanajstem stoletju so ga dobili Arabci v odlomkih, leta 1510. Turki in sredi preteklega stoletja Hindostanci. Evropci pa menda popolnega prevoda še nimamo. B. R.

Luigi Pirandello. Letos se švedski akademiki, ki so delili nagrado za